

“Je ziet me niet, maar ik ben er wel”

Onderzoek naar de leefomstandigheden van
kinderen die verdwenen uit de asielopvang

Defence for Children
mr. Martine Goeman
mr. Sander Schuitemaker

“Je ziet me niet, maar ik ben er wel”

Onderzoek naar de leefomstandigheden van kinderen
die verdwenen uit de asielopvang

Defence for Children
mr. Martine Goeman
mr. Sander Schuitemaker

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de door de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

© Defence for Children 2018

Voorwoord

Er is veel moed voor nodig om aan iemand die je niet goed kent te vertellen dat je geen geld hebt om luiers voor je baby te kopen of niet weet waar je over een paar weken slaapt. Toch namen kinderen en ouders ons in vertrouwen vanuit een benarde en onzekere situatie. Professionals hebben veel tijd voor ons vrijgemaakt om mee te gaan naar de gezinnen die met ons wilden spreken. Dit deden ze allemaal omdat ze de situatie voor de kinderen willen verbeteren, zodat ieder kind recht krijgt op een huis en een thuis. Wij zijn hen heel dankbaar en hopen dat via dit rapport hun stem wordt gehoord.

Leiden, mei 2018

mr. Martine Goeman

mr. Sander Schuitemaker

Inhoudsopgave

1. Inleiding, methodiek en juridisch kader.....	7
2. Situatie in de gezinslocatie.....	13
3. Reden van verdwijning.....	17
4. Huidige huisvesting.....	21
5. Leefgeld en bijverdienen.....	25
6. Angst om opgepakt te worden.....	29
7. Onderwijs.....	33
8. Gezondheidszorg	37
9. Recreatie en sport.....	41
10. Vriendschappen.....	45
11. Toekomstvisie.....	47
Conclusie en aanbevelingen.....	50
Colofon	56

1. Inleiding, methodiek en juridisch kader

Alle kinderen in Nederland hebben recht op een toereikende levensstandaard. Dat betekent dat ieder kind recht heeft op basisvoorzieningen om veilig en gezond op te groeien, zoals onderdak, kleding, voldoende voedsel, onderwijs en gezondheidszorg. De verantwoordelijkheid om voor deze basisvoorzieningen te zorgen ligt in de eerste plaats bij de ouders van het kind, maar de overheid moet hierbij helpen als dat nodig is. Als ouders dus niet genoeg geld of sociale voorzieningen hebben, dan zou de overheid volgens artikel 27 van het VN-Kinderrechtenverdrag deze ouders financiële en materiële ondersteuning moeten bieden.

Nederland heeft als enige land ter wereld een voorbehoud gemaakt bij artikel 26 van het VN-Kinderrechtenverdrag. Ieder kind heeft op grond van dit artikel het recht om de voordelen te genieten van voorzieningen van sociale zekerheid. Volgens artikel 26 lid 2 van het VN-Kinderrechtenverdrag kunnen kinderen of hun vertegenwoordigers een verzoek indienen tot het ontvangen van voorzieningen van sociale zekerheid. Het Nederlandse voorbehoud ontzegt alle kinderen het recht om zelfstandig een aanspraak te maken op de voorzieningen van sociale zekerheid, met uitzondering van de wettelijk toegestane aanspraken. De Nederlandse regering wil voorkomen dat deze bepaling ertoe leidt dat kinderen zelfstandig aanspraak kunnen maken op voorzieningen van sociale zekerheid en hiervoor niet meer afhankelijk zijn van hun ouders. Het voorbehoud bij artikel 26 van het VN-Kinderrechtenverdrag heeft tot gevolg dat kinderen niet zelfstandig gebruik kunnen maken van de voorzieningen van sociale zekerheid als hun ouders hierop geen aanspraak kunnen maken.

Voor kinderen zonder verblijfsvergunning die volgens de Nederlandse autoriteiten moeten vertrekken naar hun land van herkomst geldt dat zij op dit moment alleen recht hebben op opvang in een vrijheidsbeperkende gezinslocatie. Dit is een locatie waar de ouders zich dagelijks moeten melden en zich niet buiten de gemeentegrenzen mogen begeven. Het leefgeld is minder dan voor mensen in een regulier asielzoekerscentrum.

Op de locaties worden kinderen en ouders vroeg in de ochtend opgepakt door soms wel tien man in uniform om in detentie te worden geplaatst voor uitzetting naar het land van herkomst.¹

In 2017 verdwenen 130 kinderen uit de vrijheidsbeperkende gezinslocatie van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (hierna het COA). De landen van herkomst zijn divers; Afghanistan, Armenië, Nigeria, Irak en Servië voeren de top 5 van herkomstlanden aan.² De gezinnen verdwijnen vaak uit angst voor uitzetting naar het land van herkomst of omdat het oudste kind de leeftijd van achttien jaar bereikt.

Omdat de kinderen recht hebben op opvang in de vrijheidsbeperkende locatie hebben ze geen recht op opvang in de gemeente. Ook kunnen zij geen gebruik maken van de bed-bad-brood-regeling die er voor volwassenen is ingericht die nog niet zijn teruggekeerd naar hun land van herkomst.

Onderzoeksmethode

Via de Kinderrechtenhelpdesk van Defence for Children zijn wij nog in contact met verschillende gezinnen nadat zij uit de gezinslocaties verdwenen. Wij vroegen ons af hoe het met de kinderen gaat en hoe zij overleven. Vanaf de tweede helft van 2017 tot en met april 2018 hebben wij daarom een onderzoek uitgevoerd met de hoofdvraag:

Hoe vergaat het kinderen die uit de gezinslocatie zijn vertrokken en welke problemen ondervinden zij?

Vooraf is een vragenlijst opgesteld. Dit was echter alleen een leidraad voor de open gesprekken met de gezinnen en de professionals. Van ieder gesprek is een verslag gemaakt waarvan de uitkomsten zijn gelabeld. In dit rapport worden de bevindingen geanonimiseerd weergegeven. We hebben vijf gemeenten bezocht. Twee in het zuiden, twee in het midden en één in het noorden van het land.

Deelnemers aan het onderzoek

Bij dit onderzoek waren 21 kinderen en jongeren betrokken in de leeftijd van 7 maanden tot en met 21 jaar. Vijftien kinderen waren onder de achttien

1 Kinderen vertellen over het oppakken en hun detentie in het rapport 'Ik wil terug naar Nederland', uitgevoerd door het Expertisecentrum voor Kinderen en Vreemdelingenrecht van de Rijksuniversiteit Groningen en Defence for Children, vindplaats: <https://www.defenceforchildren.nl/actueel/publicaties/migratie/rapport-ik-wil-terug-naar-nederland>

2 Defence for Children en UNICEF Nederland, Jaarbericht Kinderrechten 2018 (publicatie in juni 2018).

jaar en zes jongeren waren ouder dan achttien jaar. Veel kinderen en jongeren kwamen oorspronkelijk uit Armenië (12 van de 21), andere landen van herkomst waren Rusland (2 kinderen uit 2 gezinnen), verschillende Afrikaanse landen (5 kinderen uit 2 gezinnen) en Afghanistan (2 jongeren uit één gezin). Verder zijn negen ouders geïnterviewd waaronder acht moeders en één vader. Negen professionals en vrijwilligers werkten mee aan het onderzoek.

Juridisch kader

De Koppelingswet sluit personen zonder rechtmatig verblijf uit van het recht op sociale voorzieningen. Het doel van de wet is om te voorkomen dat mensen zonder verblijfsvergunning hun verblijf kunnen voortzetten doordat ze een uitkering krijgen.

Er zijn drie uitzonderingen op het Koppelingsbeginsel:

1. Kinderen zonder rechtmatig verblijf tot achttien jaar hebben toegang tot onderwijs.
2. Alle mensen zonder rechtmatig verblijf hebben toegang tot medisch noodzakelijke zorg.
3. Alle mensen zonder rechtmatig verblijf hebben toegang tot gratis rechtsbijstand.

Een andere uitzondering is te vinden in de Jeugdwet: jeugdhulp is toegankelijk voor kinderen onder de achttien jaar.

In het Europees Sociaal Handvest (ESH) zijn rechten op sociale voorzieningen vastgelegd. Zo heeft, volgens artikel 30 van het ESH, iedereen recht op bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting. Ook hebben, volgens artikel 17 van het ESH, kinderen en jeugdige personen recht op een passende sociale, wettelijke en economische bescherming. Nadat Nederland op de vingers werd getikt door het Europees Comité voor

Sociale Rechten voor het op straat zetten van kinderen die uitgeprocedeerd waren, werden in Nederland vrijheidsbeperkende gezinslocaties ingericht. Volgens het Europees Comité³ mag geen persoon de bescherming van fundamentele rechten uit het Europees Sociaal Handvest worden onthouden. Iedereen heeft recht op menselijke waardigheid.

In dit rapport wordt bij ieder hoofdstuk aangegeven welk recht uit het VN-Kinderrechtenverdrag van toepassing is. Zoals in artikel 2 van het VN-Kinderrechtenverdrag is beschreven, gelden alle rechten voor elk kind, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind.

Volgens artikel 26 van het VN-Kinderrechtenverdrag heeft elk kind recht op sociale voorzieningen en sociale zekerheid. Zoals in de inleiding omschreven heeft Nederland echter bij dit artikel een voorbehoud gemaakt. Dit voorbehoud houdt in dat de bepaling de Nederlandse overheid niet verplicht tot een zelfstandig recht van kinderen op sociale zekerheid.

In het advies ‘Opgroeien zonder armoede’⁴ pleit de Sociaal-Economische Raad (hierna: SER) ervoor dat alle kinderen een beroep moeten kunnen doen op voorzieningen die de gevolgen van armoede compenseren, zoals meedoen aan sport en cultuur. Hierin benoemt de SER ook de situatie waar gezinnen zonder verblijfsvergunning zich in bevinden sinds de intreding van de Koppelingwet:

“Er is een kleine groep kinderen die soms tussen wal en schip valt en met ernstige armoede te maken heeft. Dat kan met name het geval zijn als ouders geen verblijfsvergunning hebben, en kinderen de dupe worden van het feit dat deze ouders op grond van de Koppelingwet geen aanspraak maken op sociale voorzieningen. Dit kan leiden tot schrijnende noodsituaties waarin het gezin zonder inkomen en zonder onderdak zit. Men valt veelal terug op charitas.”⁵

3 ECSR 20 oktober 2009, nr 47/2008, EHRC 2010/55 m.nt. Donders en Brouwer, JV 2010/150 m.nt. Larsson en Minderhoud (DCI t. Nederland).

4 SER, Opgroeien zonder armoede, 17 maart 2017, vindplaats: <https://www.ser.nl/nl/publicaties/adviezen/2010-2019/2017/opgroeien-zonder-armoede.aspx>.

5 Idem, p. 117.

De SER adviseert dan ook om hier iets aan te doen:

“Aanbevolen wordt de jurisprudentie nog eens extra onder de aandacht van gemeenten te brengen, waarbij onderstreept moet worden dat het bijstandsniveau moet worden bepaald in het licht van de daadwerkelijke behoeften van kinderen en hun verzorgende ouders.

Daarnaast geeft de raad ten aanzien van het door Nederland gemaakte voorbehoud bij artikel 26 IVRK mee dat een uitzondering op het Koppelings(wet)beginsel, zodat deze niet meer van toepassing is als er kinderen in het spel zijn, wellicht ook een (meer) praktische begaanbare weg zou kunnen zijn.”⁶

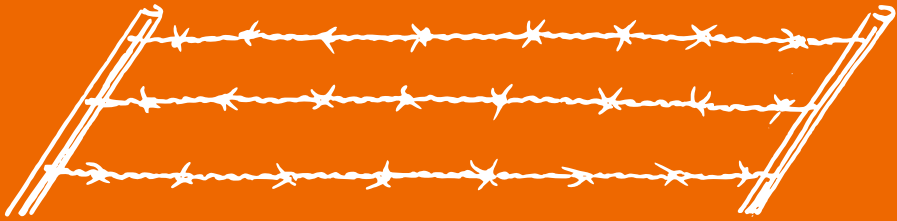
Eerder deed het VN-Kinderrechtencomité al de aanbeveling aan Nederland om het voorbehoud bij artikel 26 van het VN-Kinderrechtenverdrag op te heffen.⁷

Een motie van GroenLinks die de regering verzocht het Sociaal en Cultureel Planbureau onderzoek te laten doen naar de gevolgen van het opheffen van het voorbehoud bij artikel 26 van het VN-Kinderrechtenverdrag werd in 2017 verworpen.⁸

6 Idem, p. 118.

7 Zie hiervoor aanbeveling 7 in de rapportage van het VN-Kinderrechtencomité over Nederland d.d. 8 juni 2015, vindplaats: <https://www.kinderrechten.nl/assets/2016/11/455.pdf>

8 De motie-Voortman c.s. over de gevolgen van het opheffen van het voorbehoud op artikel 26 IVRK (24515, nr. 400), werd gesteund door de fracties van de SP, de PvdA, GroenLinks, de PvdD, DENK en 50PLUS. De overige fracties stemden tegen.

2. Situatie in de gezinslocatie

Elk kind heeft het recht om zich te ontwikkelen. Dit is vastgelegd in artikel 6 van het VN-Kinderrechtenverdrag. De overheid heeft daarbij de verplichting om een veilige omgeving te creëren zodat het kind alle vrijheid heeft om op te groeien en zich goed te kunnen ontwikkelen. Hierbij is het belangrijk dat er voor het kind voldoende voedsel is, dat hij of zij naar school kan en dat er toegang is tot gezondheidszorg.

De meeste gezinnen verbleven voorafgaand aan hun verdwijning in een vrijheidsbepalende gezinslocatie. Dit is een locatie voor gezinnen waarvan de autoriteiten vinden dat zij terug moeten keren naar het land van herkomst. De kinderen en ouders ervaren deze plek niet als een veilige plek. Vaak lopen er nog wel procedures voor gezinnen, maar deze geven niet allemaal recht op uitstel van vertrek, waardoor gezinnen uitgezet kunnen worden. Op de locaties geldt een sober regime. De gezinnen krijgen minder leefgeld dan in een regulier asielzoekerscentrum, de gezinnen mogen niet buiten de gemeentegrenzen komen en voor de ouders (en oudere broers en zussen) geldt een meldplicht.

In 2014 deed de Werkgroep Kind in azc⁹ onderzoek naar de situatie van kinderen op de gezinslocatie. In het onderzoeksrapport *'Het is hier in 1 woord gewoon...stom!'* vertellen de kinderen dat zij bang zijn voor uitzetting, bang zijn om te gaan slapen en bang zijn om gescheiden te worden van ouders, broertjes en zusjes. De Werkgroep Kind in azc stelt in het onderzoeksrapport dat de continue angst de kinderen beschadigt, ook omdat zij het gevoel hebben dat ze in Nederland niet gewenst zijn en een vaak traumatiserende voorgeschiedenis hebben.¹⁰ De vele verhuizingen die voorafgingen aan het verblijf in de gezinslocatie zijn voor veel kinderen ook schadelijk. Een moeder zegt daarover:

“Dat doet twee keer pijn voor de kinderen. Eerst de vlucht en daarna de situatie in Nederland.”

9 De Werkgroep Kind in azc bestaat in 2018 uit: UNICEF Nederland, Vluchtelingenwerk Nederland, WarChild, Kerk in Actie, Stichting de Vrolijkheid en Defence for Children.

10 Werkgroep Kind in azc, 'Het is hier in één woord gewoon...STOM!', oktober 2014, vindplaats: http://www.kind-in-azc.nl/docs/rapport_gezinslocaties.pdf.

De kinderen die Defence for Children sprak, vertellen dat de situatie in de gezinslocatie een belangrijke reden was om te vertrekken. Eén gezin geeft aan dat ze zijn weggelopen toen ze vanuit het reguliere asielzoekerscentrum zouden moeten verhuizen naar een gezinslocatie. Omdat ze verhalen over deze vrijheidsbeperkende locatie hadden gehoord en vreesden voor uitzetting, besloten ze te vertrekken uit de opvang. Volgens het gezin had de Dienst Terugkeer en Vertrek gezegd:

“dan zitten jullie 1,2,3 in Armenië”.

De focus op de gezinslocatie ligt bij de terugkeer van de gezinnen. Er vinden dan ook geregeld gesprekken plaats bij de Dienst Terugkeer en Vertrek (hierna DT&V). De jonge kinderen gaan meestal niet mee naar deze gesprekken, maar ervaren toch de stress die de gesprekken bij de ouders teweegbrengt. De jongeren die achttien jaar of ouder zijn, moeten zich ook zes keer per week melden. Zij vertellen dat hun recht op onderwijs daarmee in de knel komt. De scholen kennen niet allemaal deze regels in een gezinslocatie, dat zorgt voor onbegrip bijvoorbeeld in situaties van verzuim op school door de meldplicht.

Omdat de ouders de Nederlandse taal niet mogen leren, namen de kinderen vaak contact op met de advocaat of met de dokter. Een onderwijzer vertelt de onderzoekers dat de kinderen op de gezinslocaties indirect veel over de procedure horen. Ouders proberen hun kinderen te sparen en worstelen vaak met wat ze wel en niet vertellen, maar de kamers zijn klein en de muren dun.

*“Het verblijf in een gezinslocatie is moeilijk met woorden te omschrijven. Iedere dag stonden we om 5 uur op uit angst dat we opgepakt zouden worden. Iedere avond namen de kinderen na het spelen afscheid van elkaar alsof ze elkaar nooit meer zouden zien.”
Een moeder van drie kinderen.*

De ouders proberen slecht nieuws vaak niet te vertellen aan hun kinderen. Een moeder geeft aan:

“Wanneer je een brief krijgt van de IND staat het leven even stil. Alles lijkt zinloos.”

Een meisje ging een keer naar het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) om te vragen waarom ze weggestuurd zouden worden terwijl zij toch geen slechte mensen zijn. Niemand durfde haar de reden hiervan te vertellen. De psycholoog werd gevraagd om slecht nieuws door te geven, maar deze weigerde om voor het karretje gespannen te worden van de migratieautoriteiten.

Kinderen spreken over slaapgebrek op de gezinslocatie omdat ze niet wisten wanneer ze opgepakt zouden worden. Sommige kinderen sliepen bij vrienden ergens anders op de gezinslocatie, om de politie te verwarren en tijd te hebben om nog weg te komen.

De politie komt vaak vroeg in de ochtend. Kinderen zien het soms gebeuren dat andere kinderen worden opgepakt. Anders horen ze er in de ochtend wel over: *'Iedereen had het er dan over'*.

Een jonge vrouw vertelt:

"Alle medewerkers waren daar altijd boos. Er was een erg nare sfeer. We gingen dinsdagochtend vaak vroeg naar buiten. Die dag kwamen vaak de busjes. Mensen werden vaak bij het stempelen opgepakt. We lieten altijd het raam open en waren altijd alert voor de politie."

Een moeder vertelt dat ze uit angst voor de detentie zijn weggelopen:

"ik wil het trauma niet aan mijn dochter geven dat ze denkt dat ze als crimineel wordt uitgezet".

Een andere moeder noemt de gezinslocatie *'a deportation camp'*.

De oudere kinderen geven aan dat ze op de gezinslocatie wel veel vrienden hadden.

"Iedereen zat in dezelfde situatie. Ook als je niet met elkaar praat weet je hoe het met de anderen gaat." Jongvolwassen vrouw.

3. Reden van verdwijning

De gezinnen die we spraken, zijn om verschillende redenen uit de gezinslocatie verdwenen. De meesten vreesden gedwongen uitzetting op korte termijn. Een gezin kreeg te horen dat het uit de gezinslocatie gezet zou worden wanneer de jongste achttien werd. Het maakte voor de autoriteiten niet uit dat het kind midden in de examenperiode zat. Het gezin is toen zelf weggegaan.

Dit overkwam ook een alleenstaande moeder met twee kinderen, toen het jongste kind achttien jaar werd. Ze waren zich niet bewust van het risico dat ze op straat zouden worden gezet na afloop van hun asielprocedure.

*“Het was een verassing. We kregen te horen dat we weg moesten, en kregen drie dagkaarten voor het OV verder kregen we geen informatie.”
Jongvolwassen vrouw.*

Bij het gemeentehuis kreeg een gezin een lijst met organisaties om te bellen. Ze hebben toen veel organisaties gebeld maar nergens was plek in de noodopvang. Ze hebben toen drie dagen op straat geleefd en overnacht op het station. Een jongen uit het gezin heeft gebedeld voor geld bij mensen op straat. Hij geeft aan dat dit een heel moeilijke periode was. Ze waren dag en nacht op zoek naar opvang. Bij een aantal bed-bad-broodregelingen wordt alleen nachtopvang geboden waardoor het gezin elke dag op straat moest wachten tot de opvang weer open ging. De jongste dochter vertelt dat ze erg bang was voor de mannen die haar aanspraken en ook was het gezin erg bang voor diefstal.

“In de BBB is bijna iedereen ziek en er zijn alleen maar mannen, het is niet veilig”, een jongvolwassen vrouw.

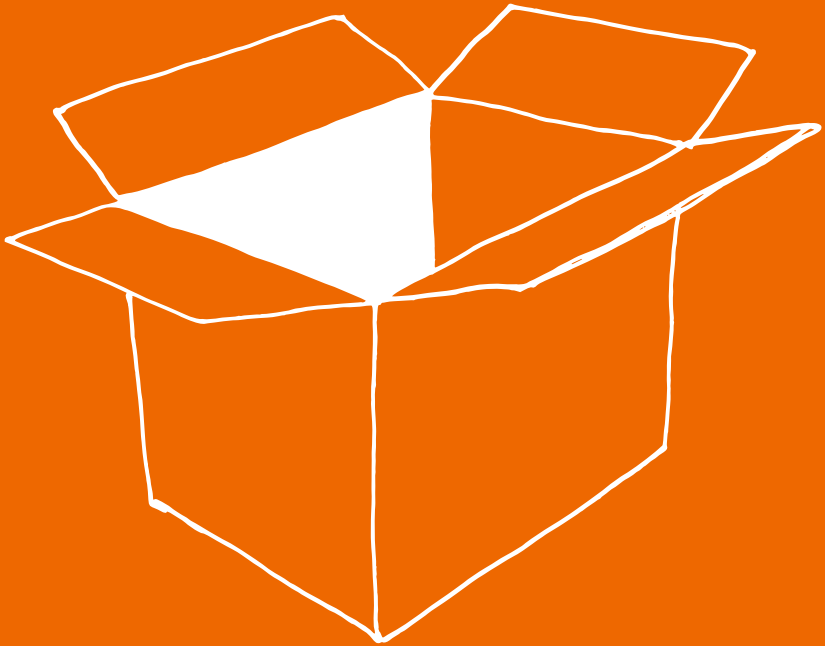
Bij andere gezinnen liet DT&V doorschemeren dat een gedwongen uitzetting eraan zat te komen. De angst voor het oppakken, de detentie voorafgaand aan de uitzetting en de angst voor het land van herkomst, bracht de mensen ertoe de moeilijke beslissing te nemen. Ouders bespraken deze stap vaak eerst met hun kinderen.

Een professional vertelt dat er ook nog een groep is die wij niet mee hebben genomen in dit rapport. Het gaat om vrouwen met kinderen die slachtoffer zijn van mensenhandel. Omdat de dader niet vervolgd kan worden, worden veel mensenhandelzaken geseponeerd. De tijdelijke verblijfsvergunning voor slachtoffers van mensenhandel wordt dan niet verleend. De vrouwen moeten dan uit de vrouwenopvang die huiverig is om mensen zonder verblijfsstatus op te vangen. Formeel kunnen deze vrouwen met kinderen terecht in de gezinslocatie. De Dienst Terugkeer en Vertrek werpt hier volgens de professionals barrières op om toegang te krijgen tot een gezinslocatie. Er worden veel vragen gesteld over meewerken aan terugkeer. De vrouwen willen echter niet terug, ze willen opvang. Het komt volgens de professional voor dat kwetsbare vrouwen en kinderen de toegang wordt geweigerd tot de gezinslocatie.

Een gezin dat is geïnterviewd voor dit rapport woonde in de gemeente met een verblijfsvergunning en vertelde ons dat ze op straat kwamen te staan omdat hun verblijfsvergunning werd ingetrokken.

Tekening | Een klein meisje tekent haar droomhuis van bakstenen.

4. Huidige huisvesting

Na het vertrek uit de gezinslocatie gingen veel gezinnen een onzekere situatie tegemoet. Omdat gezinnen recht hebben op opvang in een vrijheidsbepalende gezinslocatie, zijn de gezinnen niet welkom in bed-bad-brood-locaties. De mensen moeten daarom in principe vanuit het eigen netwerk opvang regelen. De groep is kwetsbaar maar mag geen opvang worden geboden vanuit het gemeentebudget. Een medewerker van een stichting vertelt dat alleen in heel uitzonderlijke schrijnende gevallen wel eens een uitzondering wordt gemaakt en tijdelijk opvang vanuit het eigen budget wordt geboden. Hierbij wordt een inschatting gemaakt van de juridische mogelijkheden om verblijfsrecht te verkrijgen, of er een binding is met de specifieke gemeente en of opvang noodzakelijk is voor verder perspectief. Voor een heel kleine groep mensen wordt een uitzondering gemaakt.

*“We kunnen niets doen voor deze mensen. We zien hen wel omdat ze wel bij ons terecht kunnen voor medische zorg, scholing en logopedie.”
Professional.*

Sommige gezinnen moeten na vertrek uit de gezinslocatie opsplitsen waarbij de ouders op een andere locatie wonen dan de kinderen. De gezinnen logeren een paar weken hier en een paar weken daar. In die periode gaan de kinderen ook vaak niet naar school.

Een gedeelte van de gezinnen heeft steun ontvangen van een stichting in de gemeente. De meeste ervaringen met de stichtingen zijn positief. Een gezin vertelt echter ook over negatieve ervaringen met een stichting. Zo liepen de medewerkers van de stichting zomaar bij de mensen binnen. De focus van de stichting was de terugkeer van de mensen. De politie kwam vaak langs.

Een jongvolwassene vertelt:

“Je werd altijd in spanning gehouden en naar je rechten werd niet gekeken. De post werd opengemaakt en een formulier van de IND was ingevuld. De mensen werkten samen met de vreemdelingenpolitie. De coördinator zat altijd bij het gesprek met de Dienst Terugkeer en Vertrek.”

Een meisje vertelde dat iemand van de vreemdelingenpolitie een keer langs was geweest op de middelbare school. Dat gaf haar een onveilig gevoel en ze voelde ook dat haar begeleider op school negatiever naar haar was gaan kijken. Ze zegt ook:

“Je kan er niet normaal leven als je niet normaal wordt behandeld. Het gaat iets beter met je wanneer je bij een goede stichting verblijft dan bij een slechte.”

Het is vaak onzeker hoelang het gezin kan blijven wonen in de opvang van de stichting. De stichtingen zijn ook vaak afhankelijk van giften van derden of subsidie van de gemeente.

“Ze geven ons zes maanden. Daarom heb ik veel stress. Veel bidden. Voor februari moeten we eruit zijn. Het gaat up and down.”
Moeder in de vrouwenopvang.

De gezinnen verhuizen ook nog geregeld tussen de verschillende opvanglocaties van een stichting. Een gezin ging zelf op zoek naar een woning via kennissen en vrienden.

Sommige alleenstaande moeders met kinderen wonen in een vrouwenopvang. Het is vaak druk in het huis. Een moeder vertelt:

“Het is moeilijk om in dit huis te wonen. Er zijn veel kinderen en andere culturen bij elkaar.”

Sommigen krijgen alleen leefgeld per week en hebben zelf een woning gezocht. Anderen verblijven ook in een woning van een stichting. Weer anderen zijn afhankelijk van de liefdadigheid van de kerk of vrienden en kennissen. Zoals verderop in dit rapport wordt beschreven, is deze groep het meest kwetsbaar voor armoede en uitbuiting. De gezinnen kunnen de kosten van de huur niet opbrengen en lenen het geld bij mensen. Geld dat ze bijna niet terug kunnen betalen omdat ze niet rechtmatig kunnen werken. Op de vraag hoelang een gezin in een woning dacht te kunnen blijven wonen, antwoordt een moeder:

“Zolang we huur kunnen betalen. Misschien ik vragen aan kerk om geld te lenen.”

Een gezin vertelt dat ze nu in een huisje wonen met een keuken, douche, woonkamer en 1 slaapkamer. Ze slapen met zijn vieren op 1 kamer. In het azc sliepen ze ook al met meerdere mensen op een kamer. Ze hebben hierdoor al zo'n acht jaar geen privacy. De ouders geven aan dat ze proberen om hun stress niet te laten zien en proberen zich rustig te houden voor de kinderen.

Een jongen in de puberteit vertelt dat hij op een kleine kamer woont met zijn ouders. Hij geeft aan dat ze het gelukkig goed met elkaar kunnen vinden. Een jongere vertelt dat het huis waar ze woont gezellig is in vergelijking met een huis van een andere stichting waar ze eerder woonde. Aan de andere kant geeft ze aan dat nog steeds geen eigen huis hebben.

5. Leefgeld en bijverdienen

Artikel 27 van het VN-Kinderrechtenverdrag luidt:

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.
2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.
3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, **passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.**

De verschillen zijn groot tussen de gezinnen die in contact staan met een stichting en de gezinnen die alles zelf moeten regelen. Een gezin dat er alleen voor staat geeft aan dat het gezin van meestal rond de 40 euro per week moet leven. De moeder verdient tien euro per uur met schoonmaakwerk, maar dat is geen vast werk. Ze vertelt dat haar man op dat moment al drie maanden geen werk heeft gehad. Een andere moeder zegt dat ze een onzeker inkomen van 70 euro per week hebben.

De moeder vertelt:

“Ik gaf een keer mijn laatste tientje uit in de supermarkt en moest huilen omdat ik echt niet wist hoe we het daarna moesten redden. Toen er de volgende dag een telefoontje kwam dat ik ergens kon schoonmaken, dankte ik God.”

Een andere moeder vertelt:

“Het komt wel voor dat ik geen geld voor luiers heb. Zonder luier ging ik hem wassen.”

Alle gezinnen die wij spraken, kregen wekelijks voedsel van de Voedselbank. Voor de gezinnen die niet in contact staan met een stichting is dat vaak de enige zekere voedselbron. Wanneer gezinnen in contact zijn met een stichting krijgen ze ook vaak kleding via de kringloopwinkels. De kinderen die wij spraken, zagen er allemaal verzorgd uit.

De moeders van de kinderen zijn alert dat de kinderen fruit mee krijgen naar school zodat het niet opvalt dat ze in armoede leven.

“Ik heb liever geen ontbijt, lunch of avondeten dan dat de appel niet in de trommel zit.” Moeder van drie kinderen.

Er is bij de gezinnen die geen hulp krijgen van een stichting geregeld te weinig eten. Met name groente en fruit. Ze krijgen eten van de voedselbank. Maar niet genoeg voor vier kinderen. Producten voor hygiëne, zoals toilet papier of shampoo is er vaak niet. Het eten voor school gaat voor (omdat ze daar strenge regels hebben volgens de moeders). In de vrouwenopvang krijgt het hele huis in 1 keer de doos van de voedselbank. Een moeder zegt daarover:

“Er zitten soms dingen in die over de datum zijn. Of het is nog 1 dag houdbaar allemaal. Je kunt niet in 1 dag alles eten. Dan proberen we dat nog wel in te vriezen.”

Een dochter geeft al weken van tevoren aan dat ze in groep 6 een eigen agenda nodig heeft op school, zodat daar lang van te voren voor gespaard kan worden (ook al gaat het om een agenda van 2 euro).

Een moeder:

“We hebben meer geld nodig voor een bijna normaal leven”.

Sommige mensen werken ook vrijwillig bij de kringloopwinkel. Ze krijgen dan punten voor de werkuren. Met de punten mogen zij spullen en kleding uitzoeken. Er wordt veel steun ervaren via deze initiatieven.

Gezinnen die in contact staan met een stichting, krijgen wekelijks een leefgeldvergoeding. Het bedrag wisselt. Afhankelijk van de hoeveelheid volwassenen en kinderen en afhankelijk van of er ook een woning wordt verstrekt door de stichting of niet.

Een gezin krijgt 70 euro per persoon weekgeld voor een week. In 2016 was dat 57 euro. Daar moet ook de huur van worden betaald.

Twee jongvolwassenen geven aan dat zij per maand ongeveer 330 euro en rond de 200 euro bijverdienen, waarmee ze hun huur kunnen betalen. Ze verdienen dan zeven euro per uur. Het werk is echter onzeker. Soms is er een paar weken geen werk en dan verdienen ze ook niets. Het werk bestaat uit schoonmaken, afwassen, het doen van klusjes en het werken in een restaurant. Tijdens het werk zijn de mensen wel bang voor de inspectie en bang om opgepakt te worden.

6. Angst om opgepakt te worden

Na de verdwijning uit de gezinslocatie verdwijnt de angst voor uitzetting niet. Een moeder vertelt:

“De onzekerheid blijft. Dat merk ik bij al mijn kinderen.”

Er is angst voor de politie:

“Als ik 's avonds mijn lichten ben vergeten, fiets ik met zenuwen en let goed op. Het verschil is dat de politie nu niet weet waar je woont.”
Jongvolwassen vrouw.

Een andere moeder geeft aan dat er nog steeds slaapproblemen zijn binnen het gezin. De mensen hebben zoveel angst voor officiële instanties dat ze in noodgevallen zelfs bang zijn om 112 te bellen. De kinderen hebben veel onzekerheid en veel vragen. Een moeder vertelt:

“We moeten wachten zeg ik. Ik wil hem niet bang maken. Hij is emotioneel.”

Een jongen van zestien geeft aan dat hij vaak om zich heen kijkt wanneer hij bij vrienden is:

“Wanneer ik naar buiten ga voelt het als een 50-50% kans dat ik gepakt ga worden.”

De jongen vertelt dat hij terwijl hij in het winkelcentrum was, een oude vrouw in elkaar zag zakken. De vrouw had vermoedelijk een hypo. Omdat hij iemand kende met suikerziekte herkende hij meteen wat er aan de hand was. Hij heeft toen de hulpdiensten gebeld en bleef bij haar wachten. Ondanks dat het voor hem spannend was toen de politie kwam, meent de jongen dat het zijn plicht was om de mevrouw te helpen. *‘We zijn er om mensen te helpen’*. Nadat de politie arriveerde, vertrok hij stilletjes uit angst om opgepakt te worden.

Een jongvolwassen vrouw vertelt dat ze waarschijnlijk nog niet rustig is wanneer ze een verblijfsvergunning zou krijgen:

“Ik heb een trauma van wat ik al heb meegemaakt. In plaats van denken aan een vergunning denken we elke dag aan uitzetting.”

Een meisje vertelt dat ze er rekening mee houdt dat ze door de politie wordt gevolgd. Haar moeder vertelt:

“Als ik mijn ogen dicht doe denk ik aan de politie. Op straat denk ik dat ik de vreemdelingenpolitie weer zie. Je kunt de angst niet begrijpen.”

Tekening | Een meisje tekent haar droomhuis. Er staat een paard voor de deur. De zwarte vlakken zijn de gordijnen die gesloten zijn. Het meisje is gewend om achter gesloten gordijnen te leven uit angst voor ontdekking.

7. Onderwijs

Elk kind heeft het recht om naar school te gaan. Volgens artikel 28 van het VN-Kinderrechtenverdrag moet de overheid basisschoolonderwijs gratis beschikbaar stellen. Het voortgezet onderwijs en beroeps- onderwijs moet voor iedereen toegankelijk zijn en de overheid dient eventueel financiële bijstand te verlenen indien noodzakelijk. In Nederland heeft elk kind het recht op onderwijs totdat hij of zij 18 jaar oud is.

Ondanks de onzekere situatie zijn veel kinderen ambitieus wanneer het om hun schoolcarrière gaat. Ze willen opvallend vaak rechten gaan studeren omdat zij meer willen weten over hun eigen situatie en andere kinderen in dezelfde situatie willen helpen. Alle kinderen beschrijven dat de onzekere situatie invloed heeft gehad op hun schoolprestaties. Toetsen worden soms niet gehaald wanneer er een brief is gekomen met slecht nieuws in de verblijfsprocedure. Een meisje op de basisschool geeft aan dat ze eigenlijk een groep hoger had moeten zitten omdat ze heel slim is. Omdat ze maanden thuis had gezeten, moest ze uiteindelijk een groep lager worden ingedeeld.

Een professional van een stichting vertelt dat ze met een aantal scholen goede ervaringen heeft en dat een aantal scholen standaard weigert de kinderen op te nemen. De reden om te weigeren komt deels voort uit onbekendheid. Ook spelen argumenten dat er geen ruimte is voor extra taalondersteuning en extra zorg binnen een school.

Volgens een vrijwilliger zat de school in de buurt vol. De school laat de kinderen vaak toe zonder hen in te schrijven. Het is onduidelijk of de school de kinderen niet inschrijft uit vrees dat de immigratieautoriteiten erachter komen dat kinderen zonder verblijfsvergunning op de school les krijgen. Uit dit signaal blijkt dat niet bij alle scholen bekend is dat ze de kinderen wel in kunnen schrijven en financiering voor de kinderen kunnen krijgen vanuit het Rijk. De gegevens van scholieren worden niet gedeeld met de immigratieautoriteiten.

De kinderen die wij spraken gaan nu allemaal naar school. De oudere broers en zussen hadden vaak wel problemen om toegelaten te worden bij

een onderwijsinstelling. Sommige instellingen weten niet dat ze een jongere moeten toelaten als deze rechtmatig verblijf heeft.¹¹ Omdat de jongeren vaak geen geldig identiteitsbewijs hebben, lopen ze tegen problemen aan bij de inschrijving.

Sommige scholen zijn zeer behulpzaam wanneer de jongeren zijn toegelaten op de onderwijsinstelling. Zo hebben een aantal scholen een pasje gemaakt voor de jongeren. Dit pasje kunnen zij laten zien wanneer ze tentamens maken. De andere jongeren moeten dan hun ID laten zien. Door het pasje hoeven de jongeren niet steeds uit te leggen aan de examinatoren wat hun situatie is.

Een meisje dat sinds drie jaar in Nederland is, spreekt vloeiend Nederlands en lijkt volledig geworteld in de Nederlandse samenleving. Ze heeft in drie jaar tijd op vier verschillende scholen gezeten. Ze vond de school waar meer Nederlandse kinderen in de klas zaten het leukst. Op haar huidige school zitten veel Marokkaanse kinderen en dat vindt zij lastig. Omdat het meisje zo leergierig is, betaalt de gemeente een bedrag voor haar om een dag per week extra onderwijs te krijgen. De extra leeropdrachten vindt het meisje heel leuk.

Een jongen van zestien jaar gaf aan dat hij niet mee mocht op schoolreis naar het buitenland omdat hij geen verblijfsvergunning heeft. Toen zei hij tegen zijn klas dat hij een afspraak had. Op zijn school weet niemand van zijn problemen.

Enkele ouders geven aan dat zij ook graag naar school waren gegaan om de taal beter te leren. Een moeder geeft aan niet goed te kunnen lezen en schrijven. Dat beperkt haar.

Voor de kleine kinderen zijn geen mogelijkheden om naar de kinderopvang te gaan. De onderzoekers vroegen aan een stichting of het ook mogelijk is dat een klein kind wordt opgevangen wanneer de ouder een moeilijk gesprek moet voeren bij de advocaat of psycholoog. Die mogelijkheid was er nu niet. Maar het wordt direct als suggestie meegenomen door de stichting. Een professional van een stichting geeft aan dat ze voor ondersteuning van de kosten voor onderwijs verwijzen naar stichting Leergeld.

¹¹ Lees voor meer informatie over de rechten van kinderen zonder verblijfsvergunning: www.iLegaalkind.nl.

Tekening | Een jongen tekent 2 opties als droomhuis. Een kasteel in het bos of een huis met een haard. Opvallend genoeg liggen beide huizen aan een snelweg.

8. Gezondheidszorg

Artikel 24 lid 1 van het VN-Kinderrechtenverdrag luidt: De staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van gezondheid. De staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.

Iedereen heeft in Nederland recht op medisch noodzakelijke zorg. Of je nu een verblijfsvergunning hebt of niet. De overheid dient ervoor te zorgen dat elk kind toegang heeft tot deze voorzieningen en dat er dus geen enkel kind wordt uitgesloten. Kinderen zonder verblijfsvergunning hebben recht op alle zorg die ook in het basispakket zit van verzekerde kinderen. Tijdens de gesprekken met de gezinnen sprong echter het gebrek aan goede tandzorg eruit als groot probleem.

De tandarts blijkt snel over te gaan tot het trekken van tanden en kiezen in plaats van het probleem te verhelpen. Alleen bij pijn mogen de mensen naar de tandarts na beoordeling van de stichting. De stichting meldt de mensen dan aan bij de tandarts.

Een moeder vertelt dat ze 55 euro moest betalen aan de tandarts omdat haar kind kiespijn had. Het kind had een gaatje. In plaats van het gaatje te vullen, trok de tandarts de kies eruit. De onderzoekers vertelden de moeder dat dit niet had gemogen. Het kind had er recht op gehad dat het gaatje in haar kies gevuld zou worden in plaats van de kies te trekken. Een kind heeft wel recht op tandartsenzorg. De ouders vertellen dat zij ook een tandprobleem hebben, maar daar doen zij nu niets aan omdat zij daar geen geld voor hebben.

“Het grootste probleem is de tandarts. De kiezen van mijn dochter groeien naar binnen. Daarom is het kauwen lastig. De tandarts zegt: “jij bent moeder, jij moet regelen.” Maar ik kan niet. Er is bewijs dat de beugel ‘niet voor de mooi is’ maar medisch noodzakelijk is. De orthodontist blijft zeggen “je hebt geen verzekering, dus je krijgt geen afspraak.” Terwijl de tandarts zegt dat het nodig is. We zijn nu twee maanden verder en weten niet hoe dit verder zal gaan.” Moeder.

De gezinnen zijn positiever over de huisarts in de gemeente dan over de zorg van de huisarts in de gezinslocatie.

“Daar werd het niet serieus genomen. Van 9 tot 10 moest je daarnaartoe voor een afspraak. De huisarts kwam om 12 uur. Er waren zoveel mensen dat je niet op tijd een afspraak kon maken. Het was onmogelijk om doorverwezen te worden. De huisarts deed of hij alles kon genezen of alles wist. Veel mensen hebben klachten over de medische dienst. Als je niet kunt praten, moet je naar je land teruggaan. De tolk werd niet geregeld. Soms werd je verwezen naar de verpleegster omdat de huisarts dan druk was.” Jongvolwassen vrouw.

Bij de huisarts in de gemeente kunnen de mensen ook met handen en voeten praten. De apotheek is dichtbij.

De gezinnen die proberen te overleven zonder de hulp van een stichting kampen met veel onbehandelde gezondheidsklachten. Zo plast een meisje weer in bed, ontwikkelt zij zelfmutilatie en heeft ze mogelijk anorexia. Ze ziet er klein uit voor haar leeftijd. Toch krijgt ze op dit moment niet met regelmaat de hulp die ze nodig zou hebben. Dit is voornamelijk gelegen in de angst die de ouders hebben om weer een nieuwe hulpverlener te zoeken.

Een moeder is tevreden over de zorg die ze kreeg rond haar bevalling. Haar kind krijgt ook de inentingen op het consultatiebureau. Ze weet in welk ziekenhuis ze de zorg moet krijgen.

De onderzoekers constateren dat er veel verschil bestaat in de mate waarin ouders nog in hun kracht lijken te staan en een steunpilaar voor hun kinderen kunnen zijn. Er waren ouders die er slecht uitzagen, veel gaapten tijdens het gesprek en aangaven hoofdpijn te hebben. Andere ouders vertelden nog met energie hun verhaal en ondernamen zelf activiteiten om geld te verdienen.

Tekening | Een klein meisje tekent haar droomhuis, met een zon, regen en een regenboog.

9. Recreatie en sport

Artikel 31 van het VN-Kinderrechtenverdrag benadrukt het recht op sport en recreatie:

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.
2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en recreatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

“We doen niets meer aan sport. Mijn zusje zat een jaar geleden op zangles maar toen moesten we verhuizen.” Jongvolwassen man.

Kinderen geven aan dat ze in de zomer mee op kamp willen met de kerk. Maar dit kost 75 euro en dat kunnen zij niet betalen.

De kinderen van een gezin zijn heel blij wanneer ze horen dat ze de stiften die de onderzoekers meenamen om de kinderen hun droomhuis te laten tekenen, mogen houden. Ze blijken er al maanden om gevraagd te hebben bij de ouders, maar hadden daar geen geld voor.

Er is volgens een moeder nooit geld om leuke dingen te doen:

“Mijn jongste dochter vraagt dan om een badje met mooi weer, maar dat kunnen we niet betalen. Op het azc had ik nog wel een spaarpotje om in de zomer leuke dingen te doen. Naar een attractie of kermis ofzo. Maar dat hebben we nu niet meer. Ik vind het zielig dat kinderen na de zomervakantie niet kunnen vertellen over iets leuks wat zij hebben gedaan. Ieder kind zou iets te vertellen moeten hebben.”

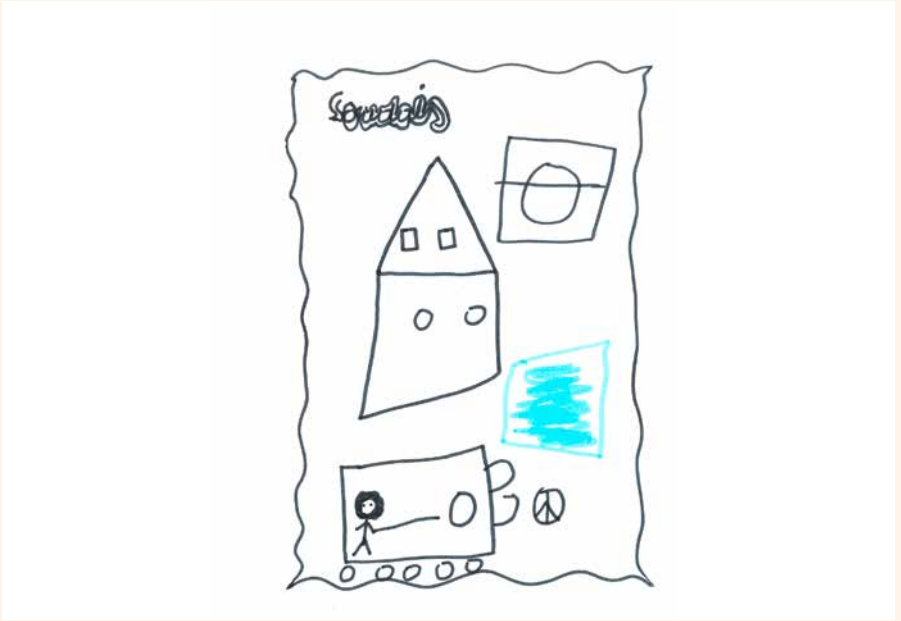
Een jongetje krijgt via een kennis gratis bokslessen. Een moeder:

“Het is vreselijk moeilijk om nog iets leuks te verzinnen. We gaan wel vaak naar speeltuintjes. Die zijn in ieder geval gratis.”

Een jongen betreurt het dat hij geen scootterrijbewijs kan halen. Kinderen die in een stad wonen, krijgen vaak van de gemeente een speciale pas waarmee zij ook kunnen sporten. Een jongetje vertelt echter dat hij graag op voetbal zou willen. Maar dat is een sport die niet gevolgd kan worden met de pas.

Wanneer er contact is met een stichting zijn er vaak maatjesprojecten mogelijk (om bijvoorbeeld de Nederlandse taal beter te leren). Ook worden sporten aangeboden en geeft bijvoorbeeld in een gemeente een vrijwilliger van de kerk pianoles.

Een aantal kinderen heeft hun zwemdiploma behaald. In een gemeente heeft een stichting een afspraak met de zwemvereniging dat er altijd een paar plekjes worden vrijgehouden voor kinderen die de stichting aandraagt. Omdat het onzeker is hoelang de kinderen in de gemeente blijven, kunnen zij op deze manier snel instromen en hoeven zij niet op een wachtlijst te worden geplaatst.

Tekening | Een achtjarige jongen kleurt zijn droomhuis met een voetbalveld (met het sportpasje dat hij van de gemeente heeft gekregen, mag hij niet op voetbal omdat dat te duur is), er staat op zijn tekening een Mercedes voor de deur en er is een zwembad. Het huis staat niet in Nederland maar in een warm land.

10. Vriendschappen

De meeste kinderen geven aan dat zij meer sociale contacten hebben in de gemeente waar ze wonen. In de gezinslocatie mocht er na zeven uur 's avonds bijna niets meer. Het is voor veel kinderen echter lastig om vriendschappen te sluiten.

“Ik heb niet veel vertrouwen. Een paar klasgenoten vertrouw ik wel en die weten wel wat onze situatie is. Het komt ook door het papier tijdens de tentamens dat ik anders ben. Het is lastig om mensen te vertrouwen.” Jongvolwassen vrouw.

“Het is niet bepaald een leuk iets. Je wilt niet dat mensen anders over je denken.” Jongvolwassen man.

Een jongvolwassene vertelt dat ze haar persoonlijke leven en school graag apart houdt. Ze wilde niet dat de kinderen op school haar anders zouden gaan bekijken:

“Ik wilde als normaal persoon worden behandeld. Ik wilde niet als buitenlander gezien worden. Niet alle jongeren kunnen het begrijpen. Ik heb het niemand verteld. Ik heb niet super veel vrienden.”

Een jongetje van acht jaar vertelt dat hij wel vriendjes heeft maar hen niet mee naar huis neemt.

11. Toekomstvisie

Artikel 6 lid 2 van het VN-Kinderrechtenverdrag luidt:

De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.

Veel kinderen en ouders vinden het lastig om over hun ontwikkeling en toekomst na te denken. De angst en onzekerheid eisen een lichamelijke en psychische tol. De hoop op een mooie toekomst is vaak vervlogen.

“Ik heb al lang geen dromen meer en geen hoop dat het goed zal komen met mij. Ik ben op. Ik zou anders docent geschiedenis willen worden. Eerst dacht ik dat ik advocaat wilde worden. Maar geschiedenis is echt mijn passie. Maar ik heb geen kracht om iets te doen. Ik ben een gebroken persoon.” Jongvolwassen vrouw.

“Ik wil vrij zijn. Ik wil als ik ergens aan denk dat ik het ook waar kan maken. Er zijn zoveel wensen die ik nu niet waar kan maken. Maar misschien moet ik het laten zitten.” Jongvolwassen vrouw.

“Het voelt alsof je stil staat, maar de tijd gaat gewoon door.” Jongvolwassen man.

Een aantal mensen geeft aan dat hen een arbeidsovereenkomst is aangeboden, maar dat ze dit niet kunnen accepteren omdat zij geen verblijfsvergunning hebben. Een aantal ouders en jongeren doet wel vrijwilligerswerk.

Een jongetje heeft voor zijn leeftijd al een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Hij zegt:

“Ik wil later werken en voor mijn moeder zorgen.”

Een moeder geeft aan dat haar dochter van tien jaar het er vaak over heeft hoe haar huis eruit zou zien wanneer ze een eigen huis zouden hebben. Ze zou een eigen bureau willen om haar huiswerk te maken. De (kleine) kinderen hebben we gevraagd hun droomhuis te tekenen. Deze zijn in dit rapport opgenomen.

Tekening | Een elfjarig meisje tekent als droomhuis een huis met een brievenbus en een schuur. De zon schijnt en de haard brandt. Het huis staat in Nederland.

Conclusies en aanbevelingen

Via de Kinderrechtenhelpdesk van Defence for Children zijn we nog in contact met verschillende gezinnen nadat zij uit de gezinslocaties verdwenen. Wij vroegen ons af:

Hoe vergaat het kinderen die uit de gezinslocatie zijn vertrokken en welke problemen ondervinden zij?

In dit onderzoek zijn 21 kinderen en jongeren betrokken, negen ouders en negen professionals in vijf gemeenten in Nederland. Het leefklimaat en angst in vrijheidsbepalende gezinslocaties is de belangrijkste reden waarom gezinnen weglopen en een zwaar bestaan in de illegaliteit verkiezen. Een aantal gezinnen had geen andere keuze dan te vertrekken omdat zij geen recht meer opvang hadden nadat het jongste kind de achttiende verjaardag vierde.

Er blijkt een groot verschil te bestaan in de armoedesituatie van kinderen en gezinnen die ondersteuning krijgen van een stichting en de kinderen die geen steun krijgen en er met hun ouders alleen voor staan. Voor gezinnen die ondersteuning krijgen van een stichting zijn de meeste basisvoorzieningen geregeld. Er is onderdak (wel is vaak onzeker hoelang de gezinnen daar mogen blijven), ze krijgen eten en wat leefgeld. De stress en (verblijfs)onzekerheid eist echter ook voor deze gezinnen zijn tol.

Verschiedende gemeenten en scholen laten 'good practices' zien door kinderen niet uit te sluiten op basis van hun status. Zo krijgen sommige kinderen een pas van de gemeente om te kunnen sporten of worden aanvullende onderwijsprogramma's aangeboden voor leergierige kinderen. Enkele scholen geven de kinderen een pasje zodat zij zich tijdens examens kunnen identificeren (wanneer de andere jongeren een ID-kaart laten zien). Op deze manier hoeven zij niet steeds vragen te beantwoorden over hun verblijfsstatus bij de examinatoren. In een gemeente werd altijd een plek vrijgehouden voor zwembad aan kinderen zonder verblijfsvergunning.

Voor kinderen die er met hun ouders alleen voor staan, is de situatie vaak erbarmelijk en zij leven in grote armoede. De sociale rechten van deze kinderen worden geschonden. De armoede is zo groot dat er geregeld

onvoldoende eten is, de huisvesting uiterst onzeker is en er nooit geld is om iets leuks te doen. Ook zijn er veel problemen met de tandzorg. Tandartsen zijn er vaak niet mee bekend dat ze kinderen altijd moeten helpen. De kinderen gaan wel naar school, maar voor de jongeren zijn er vaak problemen om toegelaten te worden tot hoger onderwijs.

Alle gezinnen leven dagelijks in angst om opgepakt te worden. Ouders en kinderen zijn vaak verzwakt door de onzekerheid en psychische problemen. Defence for Children doet naar aanleiding van dit onderzoek de volgende aanbevelingen aan de regering en lokale gemeenten:

- **Hef het voorbehoud op bij artikel 26 van het VN-Kinderrechtenverdrag zodat kinderen zelfstandig aanspraak kunnen maken op sociale zekerheidsvoorzieningen en hiervoor niet afhankelijk zijn van hun ouders.**
- **Neem de grondoorzaak voor de verdwijningen weg. Zorg voor veilige opvang in asielzoekerscentra en stop de detentie, waardoor kinderen en ouders niet meer uit angst om opgepakt te worden, zich genooddaakt voelen om weg te lopen uit de opvang. Zet, wanneer een kind achttien wordt, het gezin niet op straat. Maar bied opvang totdat een duurzame oplossing is bereikt.**
- **Zorg vanuit de gemeente voor een draaiboek voor de opvang van gezinnen met kinderen zonder verblijfsstatus zodat mensen niet worden weggestuurd bij het gemeenteloket, maar dat passende opvang en onderdak wordt geboden.**
- **Geef stichtingen de (financiële) ruimte om de kinderen op een veilige manier te ondersteunen zodat de menselijke waardigheid van de kinderen niet in het geding komt. Stichtingen kunnen zo met de gezinnen werken aan een duurzame oplossing; of dat nu in Nederland is of in het land van herkomst. Aan kinderen mag nooit het recht op basisvoorzieningen worden geweigerd. Wijs een kind nooit de deur omdat het onvoldoende binding met een specifieke gemeente zou hebben.**
- **Maak het mogelijk dat alle kinderen die in armoede leven gebruik kunnen maken van een kindpakket (voor Nederlandse kinderen en kinderen zonder verblijfsstatus), om bijvoorbeeld schoolspullen, sportactiviteiten etc. van te kunnen betalen en ondersteuning die**

geboden kan worden vanuit het samenwerkingsverband 'kansen voor alle kinderen'.¹²

- Geef gezinnen een gemeentepas zodat mensen zich kunnen identificeren.¹³
- Zorg ervoor dat alle tandartsen in de gemeente worden voorgelicht over het bieden van tandzorg aan kinderen onafhankelijk van hun verblijfsstatus.

12 Zie voor meer informatie: <https://www.kansenvoorallekinderen.nl/>.

13 Zie hiervoor ook de aanbeveling van Thomas Spijkerboer, hoogleraar migratierecht aan de VU in Amsterdam, in Trouw d.d. 21 april 2018 om mensen zonder verblijfsvergunning in te laten schrijven bij het bevolkingsregister. Iedereen die is ingeschreven kan een stadspaspoort krijgen en aanspraak maken op de opvang die binnen de bevoegdheid van de gemeente valt.

Vreemdeling...

Vluchteling...

Ongedocumenteerd...

Kind.

Kinderen zonder papieren hebben dezelfde rechten als alle andere kinderen, dat staat in het VN-Kinderrechtenverdrag. Het is alleen niet altijd makkelijk om die rechten ook echt te krijgen.

Op [iLegaalkind.nl](https://www.ilegaalkind.nl) is relevante informatie te lezen over de rechten van kinderen zonder verblijfsvergunning.

**Een kind is geen nummer,
maar dit nummer is wel belangrijk
voor een kind**

www.defenceforchildren.nl

071 516 09 80
KINDERRECHTENHELPDESK

Colofon

“Je ziet me niet, maar ik ben er wel”

Onderzoek naar de leefomstandigheden van kinderen die verdwenen uit de asielopvang

mr. Martine Goeman
mr. Sander Schuitemaker

ISBN 978-90-74270-38-0

Uitgave

Defence for Children

Disclaimer

Aan de informatie en de afbeeldingen, zoals die in deze publicatie worden weergegeven, kunnen geen rechten worden ontleend. Ondanks de voortdurende zorg en aandacht die zijn besteed aan de samenstelling van de publicatie en de daarin opgenomen gegevens, geeft de uitgever geen garanties op de volledigheid, juistheid of voortdurende actualiteit van de gegevens, noch van websites die op enigerlei wijze met de publicatie zijn verbonden.

Beeldmateriaal

Cover-afbeelding stockfoto (Shutterstock) met montage kindertekening.
Tekeningen (kleur) door geïnterviewde kinderen, Defence for Children.
Illustraties (wit) aangepast uit diverse bronnen, Designink.

Ontwerp

Designink.nl

Informatie

Deze publicatie is als digitale versie beschikbaar op:
www.defenceforchildren.nl/actueel/publicaties

Contact

Defence for Children
Postbus 11103
2301 EC Leiden Nederland
Telefoon: +31 (0)71 516 09 80
E-mail: info@defenceforchildren.nl

www.defenceforchildren.nl

*“Ik gaf een keer mijn laatste tientje uit in de
supermarkt en moest huilen omdat ik echt niet wist
hoe we het daarna moesten redden.”*
(moeder, zie hoofdstuk ‘Leefgeld en bijverdienen’).

